

Маша Ђуришић, мастер учитељ¹
Јелена Гајић, мастер учитељ
ОШ „Веселин Маслеша”, Београд

ПРИВРЖЕНОСТ ШКОЛИ, ПОСВЕЋЕНОСТ ШКОЛСКИМ ОБАВЕЗАМА И ШКОЛСКИ УСПЕХ КАО СПЕЦИФИЧНИ ФАКТОРИ ЗА ПОЈАВУ НАСИЛНОГ ПОНАШАЊА УЧЕНИКА У ШКОЛСКОЈ СРЕДИНИ

Теоријски оквир истраживања

Велики број деце испољава насилно понашање што представља значајан проблем друштва и школе. У друштву у коме живимо, насиље је веома распрострањено. Пораст насиља веома је видљив и у школама и представља појаву која је присутна у школском систему готово свих земаља на свету.

Насилно понашање се најчешће дефинише као перзистентно, понављано непожељно понашање које подразумева употребу негативних акција (Olweus, 2003). То је свако психичко или физичко насилно понашање које је учињено у циљу повређивања. Веома је важно испитати феномен насилног понашања у школском контексту с обзиром на то да је примећено да извесни фактори школског нивоа доприносе насилничком понашању: негативна школска клима, недовољна свест о проблему насиља, неадекватне реакције на насиље, слаб школски успех, недовољна приврженост школи, нејасна правила понашања, недовољна подршка наставника, слаба партиципација ученика у доношењу одлука и осмишљавању мера против насиља и др. (Hanish et al., 2008; Rigby, 2007; Wynne & Joo, 2011).

Насилни ученици чешће постижу слабији школски успех у односу на вршњаке који не испољавају насилничко понашање (Field, 2007; Marsh et al., 2004; Спасеновић, 2008). Код њих постоји и већа вероватноћа изостајања из школе и превременог напуштања школовања. Поповић Ћитић (2012) наводи да се слаба везаност за школу, изражена кроз повезивање ученика са школом, наставницима и академским циљевима који се промовишу у школском окружењу, доводи у везу са испољавањем насиља у школи. Наиме, деца и адолесценти који су слабо везани за школу у вишем степену испољавају делинквентна понашања, учествују у вршњачком насиљу, користе психоактивне супстанце и прекидају школовање.

¹ masa_jovanovic85@yahoo.com

Видљиво је да бројни фактори делују како на појаву школског неуспеха, тако и на појаву насилног понашања код ученика, а ако делују у интеракцији, њихов утицај је још снажнији. Због тога су истраживања овог феномена од изузетног значаја, како за само разумевање проблематике, тако и за конципирање превентивних и интервентних програма који би значајно могли допринети смањивању и сузбијању појаве насилног понашања код ученика, али и побољшању школског успеха.

Метод истраживања

Полазећи од емпиријских налаза о утицају фактора ризика у школској средини на развој насилног понашања, постављено је емпиријско истраживање са следећим истраживачким проблемом: Да ли постоји повезаност између односа/става према школи и испољавања насилног понашања?

Циљ истраживања је утврдити да ли постоји повезаност између појаве насилног понашања ученика и следећих фактора: приврженост школи, посвећеност школским обавезама и школски успех. За процену насилног понашања ученика коришћена је Скала насилног понашања, конструисана на темељу Упитника насилник/жртва (Bully/Victim Questionnaire) (Olweus, 1993), а обухватила је 12 ставки које описују физичке, вербалне и релационе облике насиља.

Скала којом се мери приврженост и посвећеност школи и школским обавезама посебно је конструисана за потребе овог истраживања. Састоји се од 10 ставки, а виши скорови на скали су указивали на виши ниво привржености и посвећености школи и школским обавезама.

Узорак истраживања је чинило 570 ученика од петог до осмог разреда основне школе, оба пола, узраста од 11 до 14 година. Истраживање је реализовано у шест основних школа са територије града Београда.

Статистичка обрада података обухватила је дескриптивне поступке (проценти, анализе разлика између аритметичких средина) и корелационе анализе (Пирсонов коефицијент корелације).

Идентификовање проблема насилног понашања ученика и утврђивање нивоа њихове привржености школи, посвећености школским обавезама и школског успеха једна је од основних претпоставки за успешну имплементацију и промоцију превенције насилног понашања ученика.

Резултати истраживања

Резултати до којих смо дошли након обраде података добијених коришћењем Скале насилног понашања показују да се 31,89% ученика

више пута и скоро свакодневно насилно понашало према неком од својих вршњака у последња три месеца, док је 28,72% ученика више пута и скоро свакодневно извршило насилни атак на вршњака у последња три месеца. Поновљено насилни су чешће били дечаци него девојчице (15,56 % према 3,93%, $\chi^2 = 349.1$; $V=0.13$; $p<0.000$).

Вербално насиље је облик насиља који ученици најчешће признају (47,32%). Затим следе: ударање (19,20%), сплеткарење (13,50%), претње (11,56%) и додиривање (8,42%). Постоји доследна тенденција да су дечаци чешће насилни од девојчица. Постоји и доследан пораст учесталости облика насилног понашања са узрастом, али ове узрастне разлике су мање него полне.

Што се тиче школског успеха, добијени подаци су показали да највећи број ученика (59,12%) који испољавају насилно понашање постиже добар школски успех, потом следе ученици који постижу врло добар школски успех (37,56%) и ученици који постижу довољан школски успех (3,32%).

Дескриптивни показатељи за појединачне ставке са Скале којом је мерена приврженост и посвећеност школи и школским обавезама јасно указују да је већина ученика који испољавају насилно понашање негативно везана за школу, тј. показује низак ниво привржености школи и посвећености школским обавезама. Просечни скорови на свим појединачним ставкама налазе се испод неутралне вредности (испод 3, на скали која се креће од 1 до 5). Овај налаз потврђује и висок проценат ученика који су на појединачне ставке одговорили са 1 или 2.

Резултати једносмерне анализе варијансе, приказани у Табели 1 и Табели 2, указују на статистички значајну разлику у нивоу привржености и посвећености школи и школским обавезама између ученика различитог пола и разреда. Разлика је значајна на нивоу 0.05 или 0.01. Средња вредност скорова на овој скали је виша код девојчица него код дечака, а са повећањем узраста бележи се и опадање скорова на скали.

Табела 1.

Резултати једносмерне анализе варијансе за ученике који испољавају насилно понашање према полу

Приврженост и посвећеност школи и школским обавезама				
Пол	N	Min–Max	M	SD
Дечаци	96	10-50	30.21	6.85
Девојчице	12	14-50	34.81	5.76
		F = 16,453	df = 1,853	p < 0,001

Табела 2.

Резултати једносмерне анализе варијансе за ученике који испољавају насилно понашање према узрасту

Приврженост и посвећеност школи и школским обавезама				
Разред	N	Min-Max	M	SD
V	20	18-50	37.25	6.14
VI	22	13-50	36.02	5.21
VII	32	12-50	32.58	6.32
VIII	34	15-50	31.19	6.47
		F = 31,587	df = 3,860	p < 0,001

Израчунавањем Пирсоновог коефицијента корелације, установљена је негативна корелација између испољавања насилног понашања и привржености школи и посвећености школским обавезама ($r = 0,83$). То значи да постоји веза између нижег нивоа привржености школи и посвећености школским обавезама и веће изражености насилног понашања.

Утврђени ниво привржености школи, посвећености школским обавезама и школски успех код ученика који испољавају насилно понашање указује на то да су ови ученици слабије привржени и посвећени школи и школским обавезама. Такође, ова приврженост и посвећеност слабија је код дечака и опада са узрастом ученика и указује на негативан став деце према школи, што је у складу са резултатима других истраживања спроведених на нашим просторима (Павловић и Жунић-Павловић, 2008; Поповић-Ћитић, 2012).

Ова истраживања су такође показала да се ученици недовољно залажу на часовима, не раде редовно домаће задатке, често неоправдано изостају са наставе и др.

На основу резултата јасно се може уочити присуство ризичних фактора у школској средини код ученика основношколског узраста, будући да изванредан број деце на овом узрасту испољава насилно понашање. Заступљеност ризика је веома изражена, па самим тим намеће потребу да се предузму одговарајуће активности превентивног карактера, које би требало да буду усмерене на развијање, јачање и учвршћивање протективних фактора. Позитивна клима у школи, квалитетни односи између ученика, наставника и ученика и наставника, пружање подстицаја и мотивација, разумевање, адекватна контрола и надзор, интерактивне методе и облици рада и сл. могу имати протективну функцију у редуковању поремећаја понашања и бољег постизања успеха ученика.

Закључци са импликацијама за образовну политику и праксу

Иspoљавање насилног понашања и приврженост школи, посвећеност школским обавезама и школски успех представљају важан педагошки проблем чије проучавање доприноси унапређивању образовно-васпитног рада савремене школе. Сагледавање њихове повезаности је значајно за школску праксу, јер може да укаже на могућности и начине успешног остваривања превентивног деловања школе.

Да би школа успешно остварила своју превентивну улогу нужно је целовито остваривање и васпитне и образовне функције. Превентивна улога школе састоји се у конкретним васпитним акцијама усмереним на спречавање и отклањање негативних појава у школи, као што су: бежање са часова, незаинтересованост за стицање знања, неактивност и пасивност на часовима, агресивност, вршњачко насиље, непоштовање наставника и другог школског особља и сл. (Жунић-Павловић и Павловић, 2008).

Посебно истичемо важност правремене идентификације ризичних фактора који придоносе развоју насилног понашања и превентивну реакцију школе, како би се зауставио даљи развој насилног понашања. Да би школа успешно остварила своју превентивну улогу нужно је целовито остваривање и васпитне и образовне функције.

Превентивна улога школе састоји се у конкретним васпитним акцијама усмереним на спречавање и отклањање негативних појава у школи, као што су: бежање са часова, незаинтересованост за стицање знања, неактивност и пасивност на часовима, агресивност, непоштовање наставника и другог школског особља и сл.

Такође је неопходно да се више пажње посвети праћењу и посматрању понашања и активности ученика, доношењу јасних правила и прописа понашања, као и њиховој примени, саветодавном раду са ученицима, организовању слободних активности, сарадњи породице и школе.

Кључне речи: школа, школске обавезе, приврженост, посвећеност, насилно понашање

Литература

- Field, M. E. (2007). *Bully blocking: Six secrets to help children deal with teasing and bullying*. UK, London and USA, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Hanish, D. L., Kochenderfer-Ladd, B., Fabes, A. R., Lynn Martin, C. & Denning, D. (2008). Bullying among young children: The influence of peers and teachers. In D. L. Espelage & S. M. Swearer (Eds.), *Bullying in American schools – A social-ecological perspective on prevention and intervention* (pp. 141–160). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.

- Marsh, W. H., Parada, H. R., Craven, G. R. & Finger, L. (2004). In the looking glass: A reciprocal effects model elucidating the complex nature of bullying, psychological determinants, and the central role of self-concept. In C. E. Sanders & D. G. Phye (Eds.), *Bullying – Implications for the classroom* (pp. 63–110). USA, San Diego, California: Elsevier Academic Press.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. NY: Blackwell.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60 (6), 22–25.
- Pavlović, M., Žunić Pavlović, V. (2008). Planiranje školskih programa prevencije vršnjačkog nasilja [Planning Violence Prevention Programs in Schools], *Nastava i vaspitanje*, 57 (3), 318–337.
- Popović Čitić, B. (2012). Vežanost za školu kod učenika koji imaju različite uloge u vršnjačkom nasilju [Attachment to School and Students with Different Roles in Peer Violence]. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 11 (4), 547–564.
- Rigby, K. (2007). *Bullying in Schools: and what to do about it*. Australia: ACER Press.
- Spasenović, V. (2008). Vršnjački odnosi i školski uspeh [Peer Relations and School Success]. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Wynne, L. S. and Joo, H. J. (2011). Predictors of school victimization: Individual, familial, and school factors. *Crime and delinquency*, 57, (3), 458–488.

Masa Djuricic, MA, Class teacher²
Jelena Gajic, MA, Class teacher
Elementary school "Veselin Maslesa", Belgrade

STUDENTS' ATTACHMENT TO SCHOOL, COMMITMENT TO LEARNING AND SCHOOL SUCCESS AS SPECIFIC FACTORS OF VIOLENT BEHAVIOR AT SCHOOL

Theoretical framework of the research

Large number of children exhibit violent behavior and it is a significant problem in the society and school. Violence is widespread in the contemporary society. The increase of violence is a phenomenon which is present in school systems of almost all the countries in the world.

Violent behavior is often defined as a persistent, repeated undesirable behavior that involves negative actions (Olweus, 2003). It is every mental or physical violent behavior that has been done in order to cause injury and suffering. It is important to examine the phenomenon of violent behavior in the school context as it has been observed that certain factors contribute to the level of school bullying: a negative school climate, insufficient awareness of the problem of violence, inadequate response to violence, poor school achievement, lack of attachment to school, unclear rules of conduct, lack of support of teachers, poor students' participation in decision making and creating measures against violence (Hanish et al., 2008; Rigby, 2007; Wynne & Joo, 2011).

Violent students often have lower academic achievement compared to their peers who do not exhibit violent behavior (Field, 2007; Marsh et al., 2004; Spasenović, 2008). Those students more often miss classes and drop out of school. Popović Ćitić (2012) states that students' lack of attachment to school, i. e. lack of connection with school, teachers and academic goals that are promoted in the school environment correlates with the expression of violence in school. The children and adolescents who are not attached to school express a higher degree of delinquent behavior, participate in peer violence, use psychoactive substances and drop out of school.

² masa_jovanovic85@yahoo.com

It is evident that many factors have impact on both the phenomenon of school failure and the occurrence of violent behavior in students, and if they are combined the impact is even more powerful.

Therefore, the research of this phenomenon is of great importance not only for understanding the problem, but also in order to design prevention and intervention programs that could significantly contribute to the reduction and elimination of violent behavior among students, and to the improvement of school success as well.

Research method

Starting from the empirical findings on the impact of risk factors in school environment on the development of violent behavior, we carried out an empirical research with the following research problem: Is there a link between students' attitude towards school and the manifestation of violent behavior?

The *research goal* is to determine whether there is a correlation between the occurrence of violent behavior and the following factors: attachment to school, commitment to school work and school success. The assessment of violent behavior is carried out using the Bullying scale constructed on the basis of the Bully/Victim Questionnaire (Olweus, 1993), and it included 12 items that describe physical, verbal and relational forms of violence.

The scale used to measure students' commitment and attachment to school and school requirements is specially designed for the purpose of this research. It consists of 10 items; higher scores on the scale indicate a higher level of commitment and attachment to school and school requirements.

The research sample consisted of 570 students from fifth to eighth grade, of both sexes, aged 11 to 14 years. The research was conducted in six elementary schools in the city of Belgrade.

Statistical analysis of the data included descriptive procedures (percentages, analysis of difference in averages) and correlation analysis (Pearson correlation coefficient).

Identifying the problem of violent behavior and determining students' level of attachment to school, commitment to school work and school achievement is one of the basic prerequisites for a successful implementation and prevention of violent behavior.

Research results

After processing the data using the Bullying scale, the results show that 31.89% of the students behaved violently towards a peer several times and almost daily in the past three months, while 28,72% of the students committed a violent attack on a peer several times and almost daily in the past three months.

Boys are involved in repeated violent acts more often than girls (15.56% and 3.93%, $\chi^2 = 349.1$; $V f = 0.13$; $p < 0.000$).

Verbal violence is a form of violence that students usually point out (47.32%), followed by: punching (19.20%), intriguing (13.50%) threatening (11.56%) and touching (8.42%). Boys are more likely to be violent than girls and it is a constant tendency. There is also a consistent increase in the frequency of violent behavior with age, but the age differences are less important than gender differences.

Regarding school achievement, the obtained data show that the majority of students (59.12%) who exhibit violent behavior achieve good academic success, followed by students who achieved very good success in school (37.56%) and students who achieved sufficient academic success (3.32%).

The descriptive indicators for particular items from the Scale used to measure commitment and attachment to school and school requirements clearly show that the majority of students who exhibit violent behavior have negative attitude toward school, namely it indicates a low level of commitment and attachment to school. Average scores on all individual items are located below the neutral value (below 3, on a scale ranging from 1 to 5). This finding is confirmed by the high percentage of students who responded to individual items with a 1 or a 2.

The results of one-way analysis of variance, shown in the Table 1 and the Table 2, show a statistically significant difference in the level of attachment and commitment to school and school requirements between pupils of different genders and classes. The difference is significant at the level of 0.05 or 0.01. The mean value of the scores on this scale is higher in girls than in boys, but as their age increases, the scores on the scale decrease.

Table 1.

The results of one-way analysis of variance for students who exhibit violent behaviour according to their gender

Students' attachment to school and commitment to learning				
Gender	N	Min-Max	M	SD
Boys	96	10-50	30.21	6.85
Girls	12	14-50	34.81	5.76
F = 16,453		df = 1,853	p < 0,001	

Table 2.

The results of one-way analysis of variance for students who exhibit violent behaviour according to their age

Students' attachment to school and commitment to learning				
Class	N	Min–Max	M	SD
V	20	18-50	37.25	6.14
VI	22	13-50	36.02	5.21
VII	32	12-50	32.58	6.32
VIII	34	15-50	31.19	6.47
F = 31,587		df = 3,860	p < 0,001	

By calculating the Pearson correlation coefficient, a negative correlation can be established between the manifestation of violent behaviour on one side and attachment to school and commitment to school work on the other ($r = 0.83$). This means that there is a correlation between low levels of school attachment and commitment to school work and greater expression of violent behavior.

The determined level of attachment to school, commitment to school work and school success in students who exhibit violent behavior indicates that these students are less attached to school and committed to achieving school success. Furthermore, this commitment and attachment is weaker with boys and decreases with students' age which points to a negative attitude towards school, which is in line with the results of other research works conducted in our country (Žunić Pavlovic and Pavlovic, 2008; Ćitić Popović, 2012). The research works have also shown that these students do not work hard enough in classes, do not do their homework regularly and often miss classes.

Conclusions and implications for educational policy and practice

The manifestation of violent behavior and attachment to school, commitment to school work and school success are important educational problems which deserve to be examined in order to contribute to upgrading education in contemporary school. Understanding the interrelatedness of these factors is important for school practice, because it can show the possibilities and ways of successful prevention programs in schools.

In order to be able to prevent violent behaviour, schools need to perform their educational function. Schools need to take specific preventive measures against all types of violent and negative behavior: missing classes, lack of interest

in the acquisition of knowledge, passivity and lack of cooperation in classes, aggressivity, peer violence, disrespect for teachers and other members of school staff, etc. (Žunić Pavlovic and Pavlovic, 2008).

It is also necessary to pay more attention to monitoring and observing students' behavior and activities, to adopt clear rules and regulations of conduct and to implement them, to do advisory work with students, to organize their leisure activities, to establish a good cooperation between families and school.

Key words: school, school learning, attachment, commitment, violent behaviour.

References

- Field, M. E. (2007). *Bully blocking: Six secrets to help children deal with teasing and bullying*. UK, London and USA, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Hanish, D. L., Kochenderfer-Ladd, B., Fabes, A. R., Lynn Martin, C. & Denning, D. (2008). Bullying among young children: The influence of peers and teachers. In D. L. Espelage & S. M. Swearer (Eds.), *Bullying in American schools – A social-ecological perspective on prevention and intervention* (pp. 141–160). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Marsh, W. H., Parada, H. R., Craven, G. R. & Finger, L. (2004). In the looking glass: A reciprocal effects model elucidating the complex nature of bullying, psychological determinants, and the central role of self-concept. In C. E. Sanders & D. G. Phye (Eds.), *Bullying – Implications for the classroom* (pp. 63–110). USA, San Diego, California: Elsevier Academic Press.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. NY: Blackwell.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60 (6), 22–25.
- Pavlović, M., Žunić Pavlović, V. (2008). Planiranje školskih programa prevencije vršnjačkog nasilja [Planning Violence Prevention Programs in Schools], *Nastava i vaspitanje*, 57 (3), 318–337.
- Popović Ćitić, B. (2012). Vežanost za školu kod učenika koji imaju različite uloge u vršnjačkom nasilju [Attachment to School and Students with Different Roles in Peer Violence]. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 11 (4), 547–564.
- Rigby, K. (2007). *Bullying in Schools: and what to do about it*. Australia: ACER Press.
- Spasenović, V. (2008). Vršnjački odnosi i školski uspeh [Peer Relations and School Success]. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Wynne, L. S. and Joo, H. J. (2011). Predictors of school victimization: Individual, familial, and school factors. *Crime and delinquency*, 57, (3), 458–488.